

Siirtolaisuustutkimuksen suuntauksia Suomessa

Suomen maastamuuton käännyttyä maahanmuutoksi ja etnisten ryhmien määrän kasvaessa myös tiedon tarve uudesta tilanteesta ja uusista maahanmuuttajista kasvaa. Tätä tiedontarvetta täyttämään laadittiin "Siirtolaisuus- ja pakolaistutkimus Suomessa 1980–1993", johon artikkelin tiedot perustuvat.

Siirtolaisuusaiheisia tutkimuksia oli kyselyn tietojen perusteella valmistunut tai valmistumassa ajanjaksolla 1980–1993 yli 400 kappaletta. Näistä noin puolet on pro gradu -tutkielmia eli syventävien opintojen tutkielmia. Loput ovat varsinaisia tutkimuksia tai selvityksiä.

Siirtolaisuuden liittyvä tutkimus on sekä määrällisesti että tutkimuskohteiltaan kehittynyt samantapaisesti kuin Suomen muuttoliike. Uusi asia on aiheuttanut tutkimus- ja selvityspaineita, joihin on myös melko nopeasti reagoitu.

1980-luku oli Suomelle pääasiassa muuttovoittoinen kausi. Paluumuutto Ruotsista oli muuttovoiton pääasiallinen tekijä, ja se näkyy myös tutkimuksissa. 1980-luvun alkupuolella tutkittiin eniten paluumuuttoa ja paluumuuton edellytyksiä sekä suomalaisia Ruotsissa.

Paluumuuttotutkimuksia tekivät esimerkiksi Jouni Korkiasaari (Ruotsista

Suomeen vuosina 1980–1981 muuttaneet, Paluuoppilaiden sopeutuminen, Paluumuuttajat sosiaali-, terveys- ja työvoimapalvelujen käyttäjinä), Matti Simpanen (Ruotsinsuomalaiset paluumuuttajat yrittäjinä) ja Vivan Lygdbäck (Muutto takaisin kotiin — att flytta hem igen). Tutkimusaiheet vaihtelivat paluuoppilaiden sopeutumisesta siirtolaisen muuttoturvaa. Paluumuuttotutkimuksia on tehty myöhemminkin, muttei yhtä runsaasti.

Suomalaisia Ruotsissa 1980-luvun alkupuolella tutkivat mm. Elina Haavio-Mannila (Suomalaisten sosiaalinen sopeutuminen Ruotsissa, Vanhemmat suomalaiset siirtolaiset Tukholmassa), Taisto Hujanen (Suomi- ja Ruotsi-kuva ensimmäisen polven suomalaissiirtolaisten parissa Ruotsissa), Magdalena Jaakkola (mm. Street corner Finns in Sweden, Ruotsinsuomalaisten etninen järjestäytyminen, Siirtolaiselämä: tutkimus ruotsinsuomalaisista siirtolaisyhteisönä), Karmela Liebkind (mm. Identitet och identifikationsmonster bland finska invandrare i Sverige: två generationer) ja Marja-Liisa Pynnönen (Ruotsinsuomalainen kirjallisuus 1954–1984). Aiheet vaihtelivat tieteenalan mukaan kirjallisuuden tutkimisesta identiteetin tutkimiseen. Pro gradu -tutkielmissa seurailtiin samoja linjoja, mutta tutkielmien määrä ei ollut vielä suuri.

1980-luvun puolivälissä tutkimuskohteina olivat muutto ja mm. pakolaisuus

Tutkija, FM Minna Domander on tehnyt Siirtolaisuusinstituutissa julkaisun "Siirtolaisuus- ja pakolaistutkimus Suomessa 1980–1993", johon artikkeli pohjautuu.

yleensä. Esimerkkinä yleisemmästä pakolaistutkimuksesta käy Harto Hakoviran "Third World Conflicts and Refugeeism". Koko vuosikymmenen puolivälille oli ominaista kehitysmaakeskeisten aiheiden mukaan tulo "uuden kansainvälisen talousjärjestelmän" jälkimainingeissa, vaikka kehitysmaatutkimukset määrällisesti ovatkin koko tarkastelujaksolla 1980–1993 vähemmistönä.

1980-luvun loppupuolella aloitettiin paluumuuttoprojektit mm. Tervolassa ja Länsi-Uudellamaalla. Nämä heijastavat kyseisen ajanjakson työvoimapulaa, jota pyrittiin helpottamaan mm. paluumuutolla. Paluumuuttoprojektit ovat pyrkineet pääsääntöisesti käytännön toimenpiteisiin tilanteen muuttamiseksi haluttuun suuntaan.

1980-luvun puolivälin jälkeen ja erityisesti 1990-luvun alussa keskeiseen asemaan ovat nousseet pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tutkiminen. Kun maahanmuutto on muuttumassa paluumuuttovoittoisesta ns. uusmaahanmuutoksi eli sellaisten henkilöiden muutoksi, jotka eivät ole aikaisemmin asuneet Suomessa, ovat myös tutkimuskohteet muuttuneet.

Ensimmäisten kiintiöpakolaisten saapua Suomessa tehtiin myös melko pian ensimmäiset tutkimukset ja selvitykset heistä Suomessa. Tällaisia olivat mm. Irmeli Laitisen ja Leena Oksasen: "Pakolaisena Suomessa" (1986), jossa selvitettiin vuonna 1983 Suomeen saapuneiden Indokiinan pakolaisten sijoittumista yhteiskuntaan pakolaiskeskuksesta muuton jälkeen. Aikaisemmin, vuonna 1980, oli jo ilmestynyt Tuija Niemelän selvitys Chilen pakolaisten sopeutumisesta Suomeen, mutta enemmän tutkimuksia pakolaisuudesta alettiin tehdä vasta 1980-luvun lopulla. Myös Klaus Halla teki vuonna 1986 pakolaisaiheisen tutkimuksen: "Vietnamin ja Kamputsean pakolaisten asema Suomessa".

Vuoteen 1993 mennessä on tutkittu pakolaisten vastaanottoa ja sopeutumista, pakolaiskirjoittelua, suomalaisten suhtautumista pakolaisiin, pakolaisvastaanottoa ja pakolaishuoltoa yleisemmin, pakolaisten asumista ja mm. pakolaisten koulutusta. Mutta vaikka tutkimusten kattavuus tuntuukin ensitarkastelun perusteella riittävältä, tutkimustarvetta kasvattaa tilanteiden nopea muuttuminen.

Suomalaisille uudesta maasta peräisin olevan pakolais- tai turvapaikanhakijaryhmän tullessa maahan, kohdataan aina uusia ongelmia, ja tätä kautta pakolaisten tarkastelu kansallisuuksittain tai kulttuuripiireittäin onkin perusteltua. Jos pakolaisiin kohdistuvaa tutkimusta tarkastellaan kohderyhmittäin, niin kohde vaihtuu tulojärjestyksen mukaan. Ensimmäisenä kohteena olivat Chilen pakolaiset, sitten vietnamlaispakolaiset, lähidästä tulleet pakolaiset, somalialaiset, osittain kurdit, ja nyt uutena kohteena ovat inkerinsuomalaiset. Mielenkiinto entisen Jugoslavian alueelta tuleviin ryhmiin on myös kasvanut.

Pro gradu -tutkielmien puolella pakolaisten tutkiminen tuntuu vähitellen saavuttavan saturaatiopisteensä, sillä kaikista kyselyyn tulleista graduista noin 60–70 prosenttia käsittelee pakolaisia ja ne on lisäksi tehty vuonna 1990 tai sen jälkeen. Osaltaan tähän vaikuttaa varmasti tiedotusvälineiden kiinnostus aiheeseen, jolloin myös opiskelijat ovat kiinnostuneet pakolaisista ja heidän ongelmistaan.

Pakolaisaiheisten tutkimusten kanssa on samanaikaisesti tehty paljon muutaakin. Jos tarkastelee koko kyselyn ajanjaksoa tieteenaloittain, myös niillä on havaittavissa tiettyjä trendejä, jotka ilmenevät melko samaan tapaan kuin edellä on kuvattu. Historian tutkijat kulkevat läheltä omia polkujaan, ja tyyppillistä historialliselle siirtolaisuuden tutkimiselle

ovat ajallisesti pitkätköt projektit, jotka keskittyvät tietyn ajanjakson ohella myös tarkasti määriteltyyn väestöryhmään ja alueeseen. Historiallisella puolella on tutkittu melko paljon suomalaista siirtolaisuutta, maahanmuuton ja sitä koskevan tutkimuksen ollessa historiallisesti vasta käynnistymässä. Yksi tämänhetkisistä projekteista on III-osainen Suomen siirtolaisuuden historia, jota tehdään Siirtolaisuusinstituutissa opetusministeriön rahoituksella.

Kielitieteissä on tutkittu melko paljon suomalaisten kielen muuttumista ulkomailla asumisen yhteydessä. Tällä hetkellä meneillään olevia tutkimuksia ovat mm. Pertti Virtarannan vetämä amerikansuomen tutkimusprojekti ja Kari Saja-vaaran johtama "Suomi toisena ja vieraina kielenä" -projekti.

Psykologian ja sosiaalipsykologian alalla tutkimus keskittyy siirtolaisten identiteettiin ja sopeutumiseen. Parhailaan menossa olevia tutkimuksia ovat mm. "Multietnisuus ja kulttuurien kohtaaminen" -projekti, jonka projektivastaavana on Marika Tandefelt sekä Irma Moilasen ja Antero Myhrmanin vetämä projekti "Paluulasten ja heidän perheittensä sopeutuminen Suomeen".

Sosiologian, sosiaalipolitiikan ja mm. kasvatustieteiden ala on ollut tuotteliain, ainakin tarkasteltaessa opinnäytteiden määrää. Aiheet vaihtelevat pakolaisten

sopeutumisesta kulttuurien kohtaamiseen. Lisäksi alalla on käynnissä useita tutkimuksia ja joitakin projekteja.

Siirtolaisuusaiheisia tutkimuksia on myös muilla tieteenaloilla. Oikeustieteiden alalla ollaan keskitytty mm. pakolaisia ja ulkomaalaisia koskevien lakien tarkasteluun ja esimerkiksi turvapaikanhakuprosessiin. Lääketieteessä siirtolaisuuteen liittyviä tutkimushankkeita on harvemmassa, mutta esimerkkinä voi mainita Bernt Savoniuksen käynnissä olevan tutkimuksen allergian esiintyvyydestä suomalaissiirtolaisilla Pohjois-Amerikassa. Tiedotusopissa tutkitaan pääasiasa mitä ja miten tiedotusvälineet ovat kertoneet pakolaisista tai ulkomaalaisista. Maantieteessä tutkitaan mm. muuton suuntautuneisuutta ja muuttuvia maailmankuvia. Myös muiden tieteenalojen parissa tehdään siirtolaisuuteen tai pakolaisuuteen liittyvää tutkimusta, mutta volyyymi niissä ei ole niin suuri kuin edellä mainituissa.

Muita tällä hetkellä käynnissä olevia tutkimusaiheita ovat mm. siirtolaisuusaiheita, pakolaisperheitä, paluumuuttajaeläkeläisiä ja somalipakolaisten kotimaahan paluuta koskevat tutkimukset.

Keskeisin ongelma tutkimuspuolella tuntuukin olevan — ei hyvien tutkimusideoiden ja -aiheiden puute — vaan lähinnä tutkimusrahoituksen puuttuminen.